

Araştırma Makalesi

100 Yıl Önce Mecburiyetten Doğan Kısa Süreli Ortaklık: Müşterek Gazete

Dilara Uslu*

(ORCID: 0000-0001-5623-0794)

Makale Gönderim Tarihi

09.03.2023

Makale Kabul Tarihi

16.03.2023

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Uslu, D., "100 Yıl Önce Mecburiyetten Doğan Kısa Süreli Ortaklık: Müşterek Gazete", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8/1 (Mart 2023): 930-946.

APA: Uslu, D. (2023). 100 Yıl Önce Mecburiyetten Doğan Kısa Süreli Ortaklık: Müşterek Gazete. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), 930-946.

Öz

Türkiye’de Cumhuriyet’in ilanından bir ay önce yaşanmış bir hadise, İstanbul basınını tek gazete çıkarmak zorunda bırakmıştı. 6 Eylül 1923 tarihinde İkdam, Akşam, İleri, Tercüman-ı Hakikat, Tevhid-i Efkâr, Tanin, Vatan ve Vakit gazetelerinin dizgicileri işi bırakınca, gazete sahipleri 7 Eylül 1923 tarihinde çıkaracakları bir gazete olmadığı için birleşmek zorunda kalmıştı. Mecburiyetin doğurduğu bu ortaklık, *Müşterek Gazete* adıyla sadece iki haftalık bir ömrü olan ve sonra arşivlerde kalacak bir gazetenin basın tarihinde yer almasına neden olmuştu. 8 ulusal gazetenin sahiplerinin bir araya gelerek ertesi günün gazetesi için harflerin dizgisini yapması ile iki hafta boyunca 8 gazete yerine tek gazete çıkarabilmişlerdi. Bu gazetelerde çalışan dizgicilerle

* Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye, dilara.uslu@bilecik.edu.tr.

Assist. Prof. Dr., Bilecik Şeyh Edebali University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, Republic of Türkiye.

iki haftanın sonunda yapılan anlaşma neticesinde tekrar gazetelerini çıkarabilmişlerdi. 100 yıl önce gerçekleşen bu olay, basın tarihimizde örneğine az rastlanır cinsten bir hadise olarak yerini almıştır. Bu çalışmada Müşterek Gazete'nin ortaya çıkma nedenleri, dizgicilerin talepleri, gazetenin yayın politikası ve Müşterek Gazete'nin feshedilmesi hakkında bilgi verilerek Türk basın tarihindeki yerine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Müşterek Gazete, basın, Türk Mürettibîn Cemiyeti, mürettip grevi

A Short-Term Partnership Born 100 Years Ago, From Mandatory: Müşterek Gazete

Abstract

An event that took place a month before the proclamation of the Republic forced the Istanbul press to publish a single newspaper. On September 6, 1923, when the typesetter of the newspapers İkdam, Akşam, İleri, Tercüman-ı Perakende, Tevhid-i Efkâr, Tanin, Vatan and Vakıf quit, the owners of the newspaper had to unite because there was no newspaper to be published on September 7, 1923. This partnership, which was born out of necessity, caused a newspaper called Müşterek Gazete, which had a life of only two weeks and then remained in the archives, to take its place in the history of the press. As the owners of 8 national newspapers came together to type the letters for the next day's newspaper, they were able to publish one newspaper instead of 8 newspapers for two weeks. At the end of two weeks, they were able to issue their newspaper again with the agreement made with the typesetter working in these newspapers. This event, which took place 100 years ago, has taken its place in our press history as an unprecedented example. In this study, the reasons for the emergence of Müşterek Gazete, the demands of the typesetter, the publication policy of the newspaper and the abolition of Müşterek Gazete will be given and its place in the history of the Turkish press will be mentioned.

Keywords: Müşterek Gazete, press, Türk Mürettibîn Cemiyeti, typesetter's strike.

Giriş

Osmanlı Devleti'nde gazete harflerinin dizilmesi işini yapan mürettiplerin bir cemiyet etrafında birleşmesi Mürettibîn-i Osmaniye Cemiyeti'nin nizamnamesinin kabul edilmesi ile gerçekleşmişti. 2 Ağustos 1908'de kurulan Cemiyetin kurucuları; Hayrullah Hayri Bey, İbrahim Abbas Efendi, Tahir Efendi, Haydar Efendi ve Şevki Efendi'dir.¹ Cemiyet, kısa sürede etkili hale gelmiş ve üyelerinin haklarını gözeterek onlar adına önemli kazanımlar elde etmişti. Bayram günlerinde mürettiplerin tatil yapması hususunda karar alarak bunu basın yoluyla da bildirmişti. Bayram tatili meselesinin çözülmesinden sonra gazetelerin haftada bir gün tatil edilmesi ve çalışanlarının en azından haftada bir gün istirahat etmeleri meselesi gündeme gelmişti. Yeni Gazete'nin önerisi ve Tanin Gazetesi'nin buna destek vermesine, Mürettibîn Cemiyeti bu iki gazeteye teşekkür ederek karşılık vermişti.² Ancak Yeni Gazete ve Tanin'in desteğine rağmen gazetelerin haftada bir gün tatil edilmesi meselesi gerçekleşmemişti. 1912 yılında nizamnamesinde değişiklikler yapan Cemiyet, Birinci Dünya Savaşı yıllarında savaş ortamının olumsuz şartlarının da etkisiyle birkaç defa kapanıp açılmış ve Mütareke döneminde tekrar faaliyete geçmişti. 9 Mayıs 1919'da yeniden bir araya gelen Cemiyetin üyeleri, Eylül ayında yaptığı seçimlerle Cemiyetin başkanlığına Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'nin başdizgicisi İbrahim Abbas Efendi'yi seçmişti.³

Mondros Mütarekesi'nden Cumhuriyet'in İlanına Mürettiplerin Grevleri

Mondros Mütarekesi sonrasında Mürettipler Cemiyeti ile gazete sahipleri arasında 1920 Şubat'ında ciddi bir kriz yaşanmıştı. Bu krizde gazetelerin iki sayfaya inmesi dolayısıyla her gazeteden birkaç dizgicinin işten çıkarılması gündeme gelmişti. Buna karşılık mürettipler haklarını korumak için ortak hareket etmeye karar verip kimsenin işten çıkarılmamasını talep etmişlerdi. Bu isteklerinin kabul edilmemesi durumunda mürettiplerin greve gidebileceklerini düşünen gazete sahipleri, ortak bir gazete çıkarmak için hazırlığa başlamıştı. Ancak

¹ *Türk Mürettibîn Cemiyeti Nizamnamesi*, İstanbul, 1339, s.1.

² *Yeni Gazete*, 1 Nisan 1326, s. 1; *Tanin*, 2 Nisan 1326, s.1; *Tanin*, 6 Nisan 1326, s.1.

³ *Vakit*, 13 Eylül 1335, s.2.

gazete sahipleriyle Mürettepler Cemiyeti arasında yapılan görüşmeler olumlu sonuçlandığı için hazırlıklarına başladıkları bu gazeteyi yayınlamaktan vazgeçmişlerdi.⁴

Gazete sahipleri ile Mürettepler Cemiyeti arasında yaşanan bu krizden yaklaşık bir yıl sonra yeni bir kriz patlak vermişti. Mürettepler Cemiyeti, dizgicilerin akşam saat sekiz yerine yediye kadar çalışması talebinde bulunmuştu. Gazete sahiplerinin Avrupa postasının geç gelmesinden dolayı bunun mümkün olmadığını söylemeleri üzerine mürettepler iş bırakma eylemi yapmışlardı. Dizgicilerin mesai saatleri üzerinden çıkan bu kriz nedeni ile 15 Kasım 1921'de İstanbul'da Türkçe yayınlanan sabah gazeteleri yayınlanamamıştı. Lakin gün içerisinde gazete sahipleri ve Mürettepler Cemiyeti anlaşmaya varınca ertesi gün gazeteler yayınlanmaya devam etmişti.⁵

28 Aralık 1922'de toplanan kongrede alınan kararla Cemiyet, Türk Mürettibîn Cemiyeti⁶ olarak isim değişikliğine gitmişti.⁷ Türk Mürettibîn Cemiyeti'nin 6 Temmuz 1923'te gerçekleştirdiği yıllık kongresinde Cemiyetin Başkanlığına eski başkan Hayrullah Hayri Bey, ikinci başkanlığa Vakit sermürettibi Hayri Muhtar Bey, kâtipliğe Vakit Gazetesi müretteplerinden Selim Efendi seçilmişti.⁸

Türk Mürettibîn Cemiyeti 1923 yılı Temmuz ayında yaptığı kongresinden iki ay sonra 1920-1923 yılları arasında gerçekleşen üçüncü krizin greve dönüşmesi sürecinin aktörü olmuştu. Bu grev, Türk basın tarihinde oldukça etkili ve sonuçları itibariyle de dikkat çekici bir grev olarak tarihe geçecektir.

Gazetelerde çalışan müretteplerin çalışma saatlerinden ve aldığı ücretlerden memnun olmayan Türk Mürettibîn Cemiyeti, 2 Eylül 1923'te mesai saatlerinin yeniden düzenlenmesi için gazete sahiplerine yaptığı başvurudan sonuç alamayınca, İstanbul gazetelerinde çalışan

⁴ Ahmet Ali Gazel, *1923 Mürettepler Grevi*, İdeal Kültür&Yayıncılık, İstanbul, 2016, s.57-58.

⁵ *Vakit*, 16 Teşrinisani 1337, s.2.

⁶ Türk Mürettepler Cemiyeti

⁷ *Türk Mürettibîn Cemiyeti Nizamnamesi*, İstanbul, 1339, s.3.

⁸ *Vakit*, 14 Temmuz 1339, s.2.

mürettepler 6 Eylül 1923 Perşembe günü saat dörtte greve gitmişti.⁹ Dizgicilerin bu grevi Türk basın tarihinde sadece iki hafta yayın hayatı olup iki haftanın sonunda kendisini feshedecek bir gazetenin ortaya çıkmasına neden olacaktır. Mecburiyetten doğan ortaklığın bir tezahürü olarak “Müşterek Gazete” adıyla yayınlanacaktır.

Müşterek Gazete’nin Çıkışı

6 Eylül 1923 tarihinde İstanbul basınında çalışan dizgicilerin çalışma saatlerine dair itirazları neticesinde iş bırakmaları üzerine gazete sahipleri, 1920 yılının Şubat ayında dizgicilerle yaşadıkları kriz sonrası ortak gazete çıkarma fikrini 7 Eylül 1923’te gerçekleştirmeye karar vermişlerdir. İkdam, Akşam, İleri, Tercüman-ı Hakikat, Tevhid-i Efkâr, Tanin, Vatan ve Vakit gazeteleri 7 Eylül 1923’te bu adları ile yayınladıkları gazetelerinin yerine tek bir gazete çıkarmak zorunda kalarak Türk basın tarihinde bir ilki gerçekleştirdiler. “Müşterek Gazete” adı altında iki hafta süresince haberleri halka ulaştırmaya devam ettiler. Müşterek Gazete, dizgi işinden en iyi anlayan kişi olan Ebüzziya Velid¹⁰’in yönlendirmeleri ile Tanin Matbaası’nda basılmıştı.¹¹

7 Eylül-21 Eylül 1923 tarihleri arasında 15 gün boyunca yayın hayatında olan Müşterek Gazete, Türk basın tarihinde Türkçe yayın yapan¹² gazetelerin grev nedeniyle birleşerek yaşadığı ilk hadisenin elle tutulur nüshaları olarak arşivlerde yerini almıştı. Bu iki hafta boyunca

⁹ Ahmet Ali Gazel, “Osmanlı Mürettepler Cemiyeti”, *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 85, s. 86.

¹⁰ Ahmet Ali Gazel, 1923 Mürettepler Grevi adlı kitabında, Ebüzziya Velid’in Müşterek Gazete’nin dizgisinin yapımında en önde gelen kişi olduğunu yazmış olmasına ve Müşterek Gazete’nin, sütunlarından Ebüzziya Velid’in bu görevi yaptığının ifade edilmesine rağmen Ebüzziya Velid’in basın tarihine katkısı hakkında yazılmış eserlerde bu bilgiye rastlanmaması dikkate değerdir. Bakınız. Neslihan Kılıç, “Basın Tarihimizde Ebüzziya Ailesi ve Ebüzziya Matbaası”, *Pamukkale Üniversitesi İletişim Bilimleri Dergisi*, S.1, 2022; Neslihan Kılıç, gazeteci Velid Ebüzziya’nın Türk Basınının Gelişimine Katkıları, *Atatürk Üniversitesi İletişim Dergisi*, S. 17, 2019.

¹¹ Gazel, *a.g.e.*, s.71. Ahmet Rasim ise Müşterek Gazete’nin Tevhid-i Efkâr gazetesinin matbaasında basımının gerçekleştirildiğini yazmaktadır. Bakınız. Ahmet Rasim, “İstanbul Postası”, *Yeni Gün*, 13 Eylül 1339, s.2.

¹² 1919 yılında İzmir’de çıkan altı Rumca gazetenin sahipleri ile mürettepleri arasında yaşanan anlaşmazlık sonrasında sabah ve akşam olmak üzere iki gazete çıkarılmıştır. Bu Osmanlı basınında bir ilk olarak tarihe geçmiştir. Daha geniş bilgi için bakınız. Ahmet Ali Gazel, *1923 Mürettepler Grevi*, İdeal Kültür&Yayıncılık, İstanbul, 2016.

İstanbul basınında eşine az rastlanır bir durum yaşanmış ve sekiz gazete patronu, tek gazete ile yayınlarını birlikte yapmak zorunda kalmışlardı. Gazete patronları ve yazarlar, dizgicilerin iş bırakma eylemi karşısında birlik olup dizgihaneye girmiştir. Fakat aralarında dizgiden anlayan pek kimse olmadığı için, ne yapacaklarını da düşünürlerken 10 yaşında bir çocuk bu işe gönüllü olmuş ve “Ben Biraz Biliyorum!” demiştir. Bu çocuk o zamanın ünlü köşe yazarı Abidin Daver Bey’in oğlu Necdet Ferid’dir. Bu konuyu ikinci sayısında detaylı bir şekilde ilk elden aktarmışlardır. “*Abidin Daver Bey’in küçücük, zeki yavrusu Necdet Ferdi Bey tatil günlerini mürettephane içinde geçirmişti. Burası kendisi için tanıdık bir yerd. Evvela imtihan ettik. Küçük ellerini gözden göze süratle dolaştırarak istediğimiz yazıyı dizdi. Bunun üzerine on yaşında mürettibimizi büyük rika harflerini dizmeye memur ettik. Velid Ebuzziya Bey de buna iştirak etti. Müşterek Gazete’nin başındaki muhtelif gazete isimleri bu iki tertip sanatkârı tarafından dizildi.*”¹³ Dizgiciliği yazın gazete dizgihanesinde staj yaparken öğrenmiş olan Necdet Ferid’in yanı sıra sınırlı tecrübeyle dizgihaneye oturan gazeteciler, o günün akşamına gazete yetiştiremezler ama ertesi sabaha tek yapraktan ibaret de olsa bir gazete çıkarmışlardır.¹⁴

Gazete sahipleri Müşterek Gazete vasıtasıyla seslerini duyurup yayın hayatlarına bu gazete ile devam ederken Türk Mürettepler Cemiyeti, dizgicilerin sesini duyurmak için harekete geçerek grevin ikinci günü yani 8 Eylül 1923’te, yarı Türkçe yarı Arapça yayın yapan el-Adl Gazetesi’ni kullanmışlardı. İkinci günden itibaren Haber adlı bir gazete çıkararak grev boyunca dizgicilerin seslerini duyurmalarını sağlamakla beraber grev sonrasında da bir süre bu gazeteyi yayın organları olarak kullanmaya devam etmişlerdi.¹⁵

İstanbul’da gazete sahipleri ile dizgiciler arasında yaşanan grev sonrası Müşterek Gazete’nin çıkarılması ile oluşan durumun yapılan görüşmelerle karara bağlanacağı dönemlerde Amerika’da da aynı şekilde bir gazete neşredilmiştir. Bu konuya dair bilgiyi aynı kaderi

¹³ “Başmuharrirlikten ve Muharrirlikten Mürettepliğe-Müşterek Gazete’nin İlk Nüshasının Tarihi”, *Müşterek Gazete*, 8 Eylül 1339, s. 1.

¹⁴ Burçin Aydoğdu, “Dizgiciler Greve Gidince İş Başa Düştü: Müşterek Gazete Vakası”, *Mürekkap Balığı Dergisi*, S. 3 (Ağustos 2014), İstanbul, s.67.

¹⁵ Gazel, a.g.e., s. 67-68.

paylaşan Müşterek Gazete haber yapmıştı. Amerika’da dizgicilerin greve gitmesi üzerine New York’ta 18 Eylül’de hiçbir gazete yayınlanamamış ve bunun üzerine oradaki gazete sahipleri de İstanbul’daki Müşterek Gazete benzerinde olduğu gibi New York’ta çıkan tüm gazetelerin isimlerini taşıyan bir gazete çıkarmaya karar vermişlerdi.¹⁶ Belki de İstanbul’daki dizgicilerin çalışma saatlerine dair itirazları Amerika’daki meslektaşlarını da harekete geçirmişti. Çünkü her dönemden daha çok 1920’li yıllar, dünya basınının ilgisinin ve gözünün Milli Mücadele nedeniyle Türkiye’de olduğu dönemlerdi. Buradan hareketle İstanbul basınında baş gösteren dizgici grevinin sınırlar ötesindeki Amerika kıtasına da etki etmiş olabileceği düşüncesini kuvvetle muhtemel hale getirmektedir.

Müşterek Gazete’nin Genel Olarak İçeriği

Sadece iki hafta yayın hayatında olan Müşterek Gazete, bir mecburiyetten doğduğu için ilk sayısı oldukça acemice olmuş ve bu sayıda hiç resim yer almamıştı. “*Müşterek Gazete Niçin Çıkıyor?*” başlığı ile, yaşanan sürecin nedenlerini ilk elden başyazı ile duyurmuştu. Gazete sahipleri ile dizgiciler arasındaki anlaşmazlık nedeni olarak dizgicilerin sabah gazeteleri için ancak saat üçten sonra ve akşam gazeteleri için dokuzdan ikiye kadar yazı dizmek talebinde bulduklarını yazmaktadır. Gazete sahiplerinin bu talebi olumsuz karşılamalarının nedeni ise, gazetelerin sorumlulukları dahilinde son dakika haberlerini halka iletmesi gereğinin gazete sahipleri için bir gerekçe olarak sunulmasıydı.¹⁷

Müşterek Gazete’nin iki hafta süren varlığı süresince, bu tek gazete etrafında birleşen sekiz gazetenin yazarlarından bir kısmının bu gazetede yazılarının yer aldığı görülmektedir: İdam’dan Ahmet Cevdet, İleri’den Suphi Nuri, Vatan’dan Ahmet Emin, Ahmet Şükrü ve İbrahim Fazıl, Akşam’dan İsmail Müştak, Ahmet İhsan, Falih Rıfkı ve Necmeddin Sadık, Vakit’ten Ahmet Rasim ve Mehmet Asım, Tercüman-ı Hakikat’ten Hüseyin Şükrü, Tevhid-i Efkâr’dan Ebuzyyazade ve Ömer Rıza. Bu yazarlar o dönemin en iyi tanınan kalemleridir.

¹⁶ “Amerikan Mürettepleri de”, *Müşterek Gazete*, 26 , 20 Eylül 1339, s. 1.

¹⁷ “Müşterek Gazete Niçin Çıkıyor”, *Müşterek Gazete*, 7 Eylül 1339, s. 1.

Müşterek Gazete'nin mizanpajında bu gazetenin oluşumunda yer alan 8 gazeteye sütunlar paylaştırılmıştı. Mesela 4. sayının 2. sayfasının 1. sütunu İkdam'a, 5. sütunu Vatan'a... gibi.¹⁸ Gazetede günlük başyazılar da önemli yazarlar arasında taksim edilmişti. Her biri kendi gazetelerinin lokomotifi olan bu yazarlar artık zorunlu bir sürecin içinde aynı gazetede başyazarlığı günlük olarak paylaşmışlardı. Farklı fikirlerle sahip olan yazarların birbirleri ile bu gazete üzerinden atışmasına da şahit olunmuştu.¹⁹ Bu ilginç durum aslında demokrasinin tezahürü olarak değerlendirilebilir.

Gazete sahipleri ile dizgiciler arasındaki anlaşmazlık nedenleri Müşterek Gazete'nin sütunlarında hemen hemen her gün yerini alan bir meseleydi. Ahmet Cevdet Bey, 12 Eylül 1339 tarihli Müşterek Gazete'nin İkdam gazetesine ayırdığı sütunda, patronlarla dizgiciler arasında yaşanan anlaşmazlığın nedeninin, mesai saatleri değil maaşlarının arttırılmasına yönelik olduğunu iddia etmişti. Bu konuya dair Türkiye ve Avrupa'da dizgicilerin aldıkları maaşları karşılaştırarak Türkiye'dekilerin dünyadaki meslektaşlarına nazaran çok daha fazla maaş aldıklarını tespit ettiğini ifade etmişti.²⁰ Ahmet Cevdet iddiaları sonrası adeta bir pazarlık masası kurmuş, "*Son Nasihatim*" başlıklı yazısında dizgicileri adeta dize getirmeyi amaçlamıştı.²¹ Buna karşılık dizgicilerin seslerini duyurduğu Haber gazetesinde Türk Mürettibin Cemiyeti Başkanı Hayrullah Hayri Bey, "*Hesaba Hesapla Mukabele*" başlıklı yazısında Ahmet Cevdet'in yazısına cevap yazmıştı.²²

Gazete patronlarının çıkardığı Müşterek Gazete ile dizgicilerin sesi olan Türk Mürettibin Cemiyeti'nin yayın organı gibi çalışan Haber gazetesi arasındaki sular durulmayacaktı. Müşterek Gazete, dizgicilerin greve gitmelerinde Bolşeviklerin etkisinin olduğunu iddia edecektir. Haber gazetesinde ise, bu iddianın mesnetsiz olduğu ve dizgicilerin Bolşeviklerle bir alakaları olmadığı belirtilmişti.²³

¹⁸ *Müşterek Gazete*, 10 Eylül 1339, s. 2.

¹⁹ *Müşterek Gazete*, 8-12 Eylül 1339, s. 1.

²⁰ Ahmet Cevdet, *Müşterek Gazete*, 12 Eylül 1339, s. 2.

²¹ Ahmet Cevdet, "*Son Nasihatim*", *Müşterek Gazete*, 12 Eylül 1339, s. 2.

²² Hayrullah Hayri, "*Hesaba Hesapla Mukabele*", *Haber*, 13 Eylül 1339, s. 1.

²³ "*Bolşevikliğin Sesi*", *Müşterek Gazete*, 7 ve 11 Eylül 1339, s. 2; "*Bolşeviklik ve Patronlar*", *Haber*, 11 Eylül 1339, s. 3.

Bütün bunlar yaşanırken Müşterek Gazete'yi çıkaran gazete sahipleri mürettep ararken, Haber'i çıkaran mürettepler de muhabir aramaya başlamıştı.²⁴ Her iki tarafta, birbirine lazım olan elemanlar bulunurken yaşanan anlaşmazlığın boyutlarının artması böylesi ilginç bir durumun Türk basın tarihinde yaşanmasına neden olmuştu. İki gazete üzerinden yaşananlar, anlaşmazlıkları iyice körüklemiş ve aslında masa başında halledilebilecek meselenin daha da büyümesine ve de her iki tarafa zarar verecek dereceye ulaşmasına etki etmişti.

Tarihler 9 Eylül 1923'ü gösterdiğinde benzerine az rastlanır bir durum yaşanmıştı. Dizgiciler, Müşterek Gazete'nin basıldığı yere gelerek ertesi gün için Tanin matbaasında dizilen yazıları dağıtmışlardı.²⁵ Fakat bu cümlelere Haber Gazetesi'nden cevap gecikmeyecektir ve bunun çirkin bir itham olduğunu ifade etmişlerdir.²⁶ Karşılıklı ithamlar ve gazete sütunları üzerinden günlerce süren tartışmalar neticesinde bir orta yol bulma ve yaşanan sorunları ortadan kaldırma kararı alınarak uzlaşma için her iki tarafın toplanması ile mesele tatlıya bağlanmıştır. Bu konuda orta yolu bulma yazısı yazanlardan biri İsmail Müştak olmuştu. İsmail Müştak bu yaşanan tartışmaların hem basına hem ülke insanına bir darbe niteliğinde etki yaptığını ifade ederek ülkenin mevcut durumunun bu kavgayı kaldıramayacağını, bu nedenle işin bir an önce tatlıya bağlanması gerektiğini belirtmiştir. Oldukça dikkat çekici ifadelere yer verdiği yazısında *"Mürettep gömleği giymiş bir patron, yahut yazı masası başında çalışan bir mürettep mizah gazeteleri karikatürcülerinin işine ne kadar yararsa yarasın halk bu buhranlı vaziyetin bir an evvel nihayet bulmasına muntazırdır."*²⁷ diyerek adeta hem gazete sahiplerine hem de dizgicilere yaptıklarının mizah gazetelerine malzeme olmaktan öteye gitmediğini yazmıştı.

Mecburiyetin Sona Ermesi: Müşterek Gazete'nin Sonu

Türk basın tarihinde oldukça ilginç bir süreci içinde barındıran 6 Eylül 1923'de başlayan Mürettepler Grevi, yaklaşık iki hafta sonunda

²⁴ "Müşterek Gazeteye Müracaat Eden Mürettepler", *Müşterek Gazete*, 17, 16 Eylül 1339, s. 3.

²⁵ "Dünkü Akşam Nüshası", *Müşterek Gazete*, 10 Eylül 1339, s. 1.

²⁶ "Çirkin Bir İtham", *Haber*, 11 Eylül 1339, s. 2.

²⁷ İsmail Müştak, "Gazetesiz Memleket", *Müşterek Gazete*, 10 Eylül 1339, s. 3.

yapılan görüşmeler neticesinde 20 Eylül 1923'te gazete sahipleri ile dizgiciler arasında anlaşma sağlanmıştı. Müşterek Gazete'de duyurulan açıklamada, meselenin iyi niyet ve fedakârlıklarla çözüldüğü, 21 Eylül'de akşam gazetelerinin, 22 Eylül'den itibaren de sabah gazetelerinin neşredilmeye başlayacağı ifade edilmişti.²⁸ Gazete sahipleri ile dizgicilerin mutabık oldukları maddeler şunlardı: “

- 1- Saat-ı mesai dörtten dokuza kadardır.
 - 2- Gece nöbetçilerine dokuzdan saat bire kadar nihayet iki sütun yazı dizmeleri şartıyla 150'şer kuruş yevmiye verilecektir.
 - 3- Müretteplere üç yevmiye miktarı teberru ve üç yevmiye miktarı avans ita edilecektir.
 - 4- Hastaların hastalıkları müddetince nısf-ı yevmiye verilecektir.
 - 5- Nöbetçilerin esbab-ı istirahatleri temin edilecektir.
 - 6- Gazetelerin ahval-i maliyesinde salah hâsıl olduğu takdirde vaat edildiği vecihle umuma zam icra olunacaktır.
 - 7- Her gazete heyet-i tahririyesini aynen istihdam edecektir.
- Gazeteler namına: Kazım Şinasi, Hüseyin Cahit, Ebüzziyazade Velid, Ahmet Emin, Naib Servet, İkdam, Vakit, Tercüman-ı Hakikat gazeteleri namına Hüseyin Cahit. Mürettibler namına: Mehmet Selim, Mahmut Feyzi, Abdurrahman.²⁹

Müşterek Gazete, 21 Eylül 1923'de yayınlanan son nüshasında “*Müşterek Gazete'nin On Beş Günü*” başlığı altında iki fotoğraf yayınlamıştı. Birincisinde Müşterek Gazete'nin sahipleriyle muharrirlerinden bazıları yer alırken ikincisinde Müşterek Gazete'yi hazırlayanların bir kısmı yer almıştı. İkinci fotoğrafta Müşterek Gazete'nin dizgi işini yapabileceğine dair kendine güvenen 10 yaşındaki Necdet Ferdi, Müşterek Gazete'yi hazırlayan heyetin en genç üyesi olarak yer almıştır. Fotoğrafın altında on dört süren grevin sona erdiği ve bir daha da böylesi bir nedenle ortak bir gazete çıkarmak zorunda kalınmaması temennisi belirtilmiştir.³⁰

²⁸ *Müşterek Gazete*, 21 Eylül 1339, s. 1.

²⁹ *Haber*, 23 Eylül 1339, s. 1.

³⁰ “*Müşterek Gazete'nin On Beş Günü*”, *Müşterek Gazete*, 21 Eylül 1339, s. 1.

Sonuç

Türk basın tarihinde benzerine az rastlanır bir şekilde iki hafta boyunca yayınlanıp arşivin tozlu raflarında yerini alan bir gazete olan Müşterek Gazete'nin çıkışına neden olan Mürettepler Grevi, 6-21 Eylül 1923 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Çalışma saatlerinden dem vuran dizgiciler işi bırakınca, ertesi gün hiç gazete çıkaramayacak duruma gelen gazete patronları, kendi gazeteleri yerine on dört gün boyunca tek gazete çıkarmışlardır. Bu hadisenin taraflarından biri gazete patronları iken diğer tarafta yer alan dizgiciler Türk Mürettibin Cemiyeti üyeleri olarak birlikte hareket etmişlerdir. İstanbul basınında yer alan İkdam, Akşam, İleri, Tercüman-ı Hakikat, Tevhid-i Efkâr, Tanin, Vatan ve Vakit gazeteleri yaklaşık iki hafta boyunca Müşterek Gazete'den seslerini duyururken dizgicilerin temsilcisi gibi çalışan Türk Mürettibin Cemiyeti, kendi yayın organı olarak Haber Gazetesini kullanmıştır. Anlaşmazlık konusu karşılıklı görüşülüp karara bağlanana kadar iki gazetenin arasındaki tartışmalar had safhaya ulaşmışsa da on dört günün sonunda gazete sahipleri ile dizgiciler arasında uzlaşmaya varılmıştır.

Türk basın tarihi içerisinde bu gazetenin yerini değerlendirdiğimizde, Müşterek Gazete birbirinin rakibi olan gazete patronlarının zor anlarda birlikte hareket edebildiğini gösterirken haklarını arama konusunda dizgicilerin Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçen bir mirasla kollektif hareket etme hususunda oldukça başarılı olabildiklerini gözler önüne sermektedir. Müretteplerin yaptığı grevin içeriğinden ziyade bu grevin sonuçları olarak görebileceğimiz Müşterek Gazete'nin ortaya çıkışı ile Türk basın tarihinde benzerine az rastlanır cinsten diyebileceğimiz ve varlığı iki hafta sürmesine rağmen süreç içerisindeki etkisi çok daha derin olan bir dönem yaşanmıştır.

Müşterek Gazete anlaşmazlıklardan doğan bir gazete olmakla beraber aynı gazetede farklı görüşlerin okunması ihtimalini doğurmuş, farklı gazetelerden birbirlerine cevap veren yazarlar, iki hafta boyunca aynı gazetede hatta aynı sayfada birbirlerine cevap verir duruma gelmiştir. Bu durumu Türk basın tarihinde nadir görülen ve demokrasinin tezahürü diyebileceğimiz en güzel örneklerden biri olarak değerlendirmek yerinde olacaktır.

Kaynakça**Süreli Yayınlar**

Haber

Müşterek Gazete

Tanin

Vakit

Yeni Gazete

Yeni Gün

Kitap ve Makaleler

Aydoğdu, Burçin, "Dizgiciler Greve Gidince İş Başa Düştü: Müşterek Gazete Vakası", *Mürekkep Balığı Dergisi*, S. 3 (Ağustos 2014), İstanbul, s.67.

"Başmuharrirlikten ve Muharrirlikten Mürettepliğe-Müşterek Gazete'nin İlk Nüshasının Tarihi", *Müşterek Gazete*, 8 Eylül 1339.

Cevdet, Ahmet "Son Nasihatim", *Müşterek Gazete*, 12 Eylül 1339.

Gazel, Ahmet Ali, "Osmanlı Mürettepler Cemiyeti", *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 85.

Gazel, Ahmet Ali, *1923 Mürettepler Grevi*, İdeal Kültür&Yayıncılık, İstanbul, 2016.

Hayri, Hayrullah "Hesaba Hesapla Mukabele", *Haber*, 13 Eylül 1339.

Kılıç, Neslihan, "Basın Tarihimizde Ebuzziya Ailesi ve Ebuzziya Matbaası", *Pamukkale Üniversitesi İletişim Bilimleri Dergisi*, S.1, 2022.

Kılıç, Neslihan, "Gazeteci Velid Ebuzziya'nın Türk Basınının Gelişimine Katkıları", *Atatürk Üniversitesi İletişim Dergisi*, S. 17, 2019.

Müştak, İsmail, "Gazetesiz Memleket", *Müşterek Gazete*, 10 Eylül 1339.

Türk Mürettibîn Cemiyeti Nizamnamesi, İstanbul, 1339.

EKLER

Ek 1. Müşterek Gazete, 7 Eylül 1339.

Ek 2. Müşterek Gazete, 21 Eylül 1339

Extended Abstract

On September 6, 1923, when the typesetter of the newspapers İkdam, Akşam, İleri, Tercüman-ı Perakende, Tevhid-i Efkâr, Tanin, Vatan and Vakıf quit, the owners of the newspaper had to unite because there was no newspaper to be published on September 7, 1923. This partnership, which was born out of necessity, caused a newspaper called Müşterek Gazete, which had a life of only two weeks and then remained in the archives, to take its place in the history of the press. As the owners of 8 national newspapers came together to type the letters for the next day's newspaper, they were able to publish one newspaper instead of 8 newspapers for two weeks. At the end of two weeks, they were able to issue their newspaper again with the agreement made with the typesetter working in these newspapers. This event, which took place 100 years ago, has taken its place in our press history as an unprecedented example. In this study, the reasons for the emergence of Müşterek Gazete, the demands of the typesetter, the publication policy of the newspaper for two weeks and the abolition of Müşterek Gazete will be given and its place in the history of the Turkish press will be mentioned.

After the Armistice of Mudros, there was a serious crisis between the Society of typesetter and newspaper owners in February 1920. In this crisis, the dismissal of several typesetters from each newspaper came to the fore due to the fact that the newspapers were reduced to two pages. In response, the crews decided to act jointly to protect their rights and demanded that no one be fired. The owners of the newspaper, who thought that the crews might go on strike if their demands were not accepted, started to prepare for Müşterek Gazete. However, since the negotiations between the owners of the newspaper and the Typesetter Association were positive, they gave up publishing this newspaper, which they had started preparations for.

The Turkish Typesetter Society, dissatisfied with the working hours and wages of the typesetter working in the newspapers, did not receive any results from its application to the newspaper owners for the reorganization of the working hours on September 2, 1923, and the typesetter members working for the Istanbul newspapers went on strike at four o'clock on Thursday, September 6, 1923. This strike of

the typesetter will lead to the emergence of a newspaper that has only been published for two weeks in the history of the Turkish press, and will dissolve itself at the end of two weeks. It will be published under the name of "Müşterek Gazete" as a manifestation of the partnership arising out of necessity.

Müşterek Gazete, which was in publication life for only two weeks, was born out of an obligation, so its first issue was rather clumsy and there were no pictures in this issue. "Why is the Joint Newspaper Coming?" With the title, he announced the reasons for the process experienced first-hand with an editorial. He writes that as the reason for the disagreement between newspaper owners and typesetter, the typesetter demanded to compose only after three o'clock for the morning papers and between nine and two for the evening papers.

When the dates showed September 9, 1923, a rare situation occurred. The typesetter came to the place where the Müşterek Gazete was printed and distributed the articles arranged in the Tanin printing house for the next day. However, it would not be late to respond to these sentences from the Haber newspaper, and they stated that this was an ugly accusation. As a result of mutual accusations and discussions that lasted for days over newspaper columns, it was decided to find a middle way and to eliminate the problems, and the issue was settled with the meeting of both sides for reconciliation.

The Typesetter Strike, which started on September 6, 1923, which included a very interesting process in the history of the Turkish press, was agreed between the owners of the newspaper and the typesetter on September 20, 1923, as a result of the negotiations held at the end of two weeks. In the statement announced in the Müşterek Gazete, it was stated that the issue was resolved with goodwill and sacrifices, and that evening newspapers would start to be published on September 21, and morning newspapers from September 22.

The Typesetter Strike, which led to the emergence of the Müşterek Gazete, a newspaper that was published for two weeks and took its place on the dusty shelves of the archive, which is rare in Turkish press history, took place between 6-21 September 1923. When the typesetter who talked about working hours quit, the newspaper

bosses, who could not publish any newspaper the next day, published one newspaper for fourteen days instead of their own. While one of the parties to this event was the newspaper bosses, the typesetter on the other side acted together as members of the Turkish Typesetter Society. While the newspapers İkdam, Akşam, İleri, Tercüman-ı Perakende, Tevhid-i Efkar, Tanin, Vatan and Vakit in the press of Istanbul made their voices heard from the Müşterek Gazete for about two weeks, the Turkish Typesetter Society, which worked as the representative of the typesetter, published Haber newspaper as its own publication. has used. Although the discussions between the two newspapers reached their peak until the issue of the dispute was mutually discussed and resolved, a compromise was reached between the owners of the newspaper and the typesetter at the end of 14 days.

Although the Müşterek Gazete is a newspaper born of disagreements, it has created the possibility of different opinions being read in the same newspaper, and the writers who replied to each other from different newspapers became able to reply to each other in the same newspaper or even on the same page for two weeks. It would be appropriate to evaluate this situation as one of the rarest examples in the history of the Turkish press, which we can call the manifestation of democracy.